

V této kapitole budou postupně představováni učitelé se zajímavým životním příběhem. Mnozí z nich byli velmi dobří učitelé, kněží, vědci i politici. Někteří z nich se však vyznačovali bojem. Bojem s nepřízní osudu, s okolnostmi doby, s pochybami a nemocemi i vnitřní nejistotou. Mnozí vítězili, někteří i podléhali. Protože nebyli dokonalí. Protože byli lidmi.

A takové dva muže, ryzí vlastence, vám dnes chceme představit.

I. Alois BEŇA

Je v galerii pedagogů a prefektů gymnázia určitou anomálií. Po většinu svého profesního času působil v „malém semináři“¹ jako pomocný učitel a je tedy nasnadě, že nebyl knězem, ale laikem. Přesto byl škole věrný dlouhá léta. Již jako mladý, začínající učitel byl zapáleným vlastencem, Sokolem, což činí jeho působení na konzervativním a promonarchistickém ústavu určitě zajímavým. Ale laskavý čtenář již z předchozích textů poznal, že kroměřížský seminář bychom za oporu monarchie zrovna považovat nemohli.

Narodil se 9. května 1876 v malé hanácké obci Cítov. Pocházel z chudé rodiny, jeho otec byl prostý tesař a při práci v lese byl zabit padajícím stromem. Vdova Amálie se s třemi dětmi přestěhovala do Kroměříže.

Starší bratr Antonín odešel z rodiny a tak starost o matku a mladší sestru zůstala cele na Aloisovi. Vystudoval kroměřížský učitelský ústav a v červenci 1895 získal vysvědčení způsobilosti pro výuku na obecných školách s českým vyučovacím jazykem. Svoji pedagogickou dráhu začíná jako učitel obecné školy v Kvasicích v letech 1895–1897. Jeho plný titul zněl „definitivní podučitel při chlapecké škole obecné“. Zde se mladý Beňa poprvé střetává s oficiální úřední mocí monarchie. Pokusil se totiž v roce 1896 v Kvasicích založit jednotu Sokola, dokonce uspořádal mezi župní slet, ale úřady na tuto vlasteneckou akci odpověděly nekompromisně – zakázat! A mladý, dvacetiletý učitel Beňa měl záznam ve spisech rakouských úřadů jako osoba podezřelá a buřičská. Je dobré připomenout, že Sokol se profiloval jako ryze česká, národní (nacionální) organizace a jako takové byly aktivity tohoto spolku úřady bedlivě sledovány. Zejména v letech konce 19. století, v době zostřeného zápasu mezi českým a německým elementem v Čechách a na Moravě.

Neměl peníze na další drahá studia v Praze, natož pak v zahraničí, a tak volil cestu postupného rozšiřování své učitelské aprobace. Získává způsobilost pro výuku na

¹ Takto byl označován Arcibiskupský chlapecký seminář, později gymnázium v Kroměříži. Na rozdíl od tzv. „velkého semináře“ vysokoškolského typu v Olomouci.

měšťanských školách a školách středních, a to pro předměty jazyk český, zeměpis, těsnopis, dějepis a tělocvik. Právě tělocvik, s aprobací pro střední školy, bude vyučovacím předmětem, kterému se bude Beňa na arcibiskupském gymnáziu věnovat.

V roce 1900 se stává provizorním učitelem tělocviku při české obecné reálce v Kroměříži a od 1. září 1901 zde byl jmenován skutečným učitelem. Mimo tělocviku také vyučuje českému jazyku, těsnopisu, dějepisu a zeměpisu. Česká kroměřížská reálka se stane až do roku 1937 jeho domovským ústavem, odkud bude propůjčovat své učitelské služby jiným školám ve městě. Byl i vynikajícím hudebníkem, skladatelem a zpěvákem, v roce 1898 zakládá Pěvecký kroužek Sokola. Byl i při zrodu Pěveckého sdružení moravských učitelů, které spoluzakládá v roce 1903.

V srpnu 1914 byl povolán do Velké války. Nejdříve působí ve vojenské lékárně při učitelském ústavu v Kroměříži, ale v roce 1915 byl odvelen na frontu a společně se svou setninou 25. pluku domobrany² prošel Haličí a ruským Polskem. Jako český učitel a vlastenec byl hlídán policií a také perzekvován, protože svoje politické a národnostní názory neváhal hlasitě proklamovat. V roce 1916 byl zraněn, při výbuchu jej zasypal ruský granát. S poraněnou míchou se několik měsíců léčí ve vojenském lazaretu a domů se vrací jako státem uznaný invalida. Jeho životní silná nátura však zvítězila a v roce 1917 již zase pedagogicky pracuje. Oženil se s vdovou a dvěma dětmi, s ní měl potom ještě dvě děti vlastní.³

Profesor Beňa byl velmi činorodý člověk, zapálený vlastenec, který se jako učitel aktivně účastnil veřejného i politického života. V letech 1900–1915 byl náčelníkem kroměřížské jednoty Sokola a také náčelníkem Hanácké župy. Jeho zdejší působení přerušil válka, ale k funkcím se vrací v letech 1921–1924.

Od roku 1919 také působí jako pomocný učitel tělocviku arcibiskupského gymnázia v Kroměříži. Pomocným učitelům byla vždy poskytována pracovní smlouva pouze na jeden rok. Poté buď byla, nebo nebyla znovu obnovena. Profesor Beňa, ač arcibiskupské gymnázium nebylo jeho domovským ústavem, škole zůstal věrný přes dvacet let a stal se tak nejdéle působícím pomocným učitelem v ústavu. Česká reálka to neviděla ráda, její ředitel Zapletal opakovaně ostrým tónem žádal vedení arcibiskupského gymnázia, aby svůj problém s vyučujícím tělocviku radikálně řešila ze svých vlastních zdrojů. Beňa ostatně nebyl jediným vyučujícím tělocviku na gymnáziu po dobu jeho existence. Ředitelství školy prostě bylo s jeho službami navýsost spokojeno, byl velmi oblíbený u studentů a Beňovi se tento finanční přivýdělek také hodil. Oboustranně výhodná spolupráce vysvětluje jeho neobyčejnou věrnost arcibiskupskému gymnáziu.

---

² Zeměbranecký pěší pluk č. 25 (Landwehrintanterieregiment Nr. 25), založen 1900, dislokován v Kroměříži, velitel oberst Karl Mader.

³ Na přiložené fotografii je s nevlastním synem Miroslavem a dcerou Věkoslavou. Ta se v roce 1911 provdala za evangelického pastora Miroslava Butulu. Pracovala jako učitelka na Palackého škole v Kroměříži a měla velmi podobnou učitelskou aprobaci jako její otec. Jedním z potomků A. Beni byla i vnučka PhDr. Iva Vlčková, knihovnice brněnské univerzitní knihovny a autorka biografických statí o svém dědečkovi.

Na stranu druhou je vhodné se krátce pozastavit nad koexistencí aktivního Sokola, národovce a svým způsobem českého nacionalisty Beni s prostředím katolického semináře. Tento vzájemný vztah není určitě běžný a stojí za úvahu. Sokol vznikl po vzoru německých turnerských spolků, a ač to nebylo zamýšleno, postupně se do jeho tělovýchovné soustavy promítalo více branných prvků. Dokonce mnozí ze zakladatelů Sokola a někteří čeští politici pozdního 19. století o něm uvažovali jako o základu národní armády. Je nasnadě, že postupně do něj pronikaly stále sílící nacionální tendence, vesměs zaměřené proti německému elementu. Konflikty v pohraničí vedly k větší radikalizaci členstva Sokola a k stále silnější náboženské intoleranci. Právě to bylo příčinou odklonu katolických členů od Sokola a založení vlastní tělovýchovné organizace Orel v roce 1909.⁴ Celoživotním starostou Orla byl Msgre. Jan Šrámek, významný absolvent kroměřížského „malého semináře“. Orel fungoval na základě Tyršovy tělocvičné soustavy, i když co do idejí a organizace viděl vzor ve slovinském Orlovi. Právě podobnost tělovýchovných soustav byla častým zdrojem konfliktů a svárů, neboť Sokolové poukazovali na „vykradení“ způsobu tělovýchovných prvků, ale Orel se zase nikdy netajil svoji prvotní inspirací. Tyršův systém byl prostě v té době jedinečný a s heslem „v zdravém těle zdravý duch“ neměli problém ani kněží arcibiskupského semináře. K dalšímu posunu směrem k větší politické aktivitě Sokola došlo po vyhlášení republiky. Adorace legionářů na jedné straně se sílícím despektem k českým c. k. veteránům vedla Sokol k pozici hrdinského bojovníka za českou věc, za vlast a národ. Do značné míry to tak bylo, ovšem do aktivit sokolského hnutí pronikala čím dál víc politika. Organizace se stala jednou z oficiálních páteří vládní moci. A vybírala si svého nepřítele. Jistě ne všude se stejnou mírou a ve všech župách. Ale tímto nepřítelem byla často katolická církev a církve obecně. Sílící antiklerikální kampaně v sokolské režii doprovázely dějiny československé republiky. Začalo více platit sokolské „v myslí vlast, v paži sílu“. Za těchto popsanych okolností je možná zarážející dlouhodobá spolupráce sokolského aktivisty Beni s katolickou školou. Tuto skutečnost lze vysvětlit prostým souběhem okolností. Především město Kroměříž nepatřilo k městům se silnou dělnickou nebo ateistickou základnou. Poklidné hanácké město se opíralo o svoje fundamentální katolické tradice a ani vyhlášení republiky s sebou nepřineslo výrazné proticírkevní excesy.⁵ Malý seminář byl dávno pevně vetknutý do vzdělávacího systému regionu a města, škola byla jedním z největších odběratelů živnostenské produkce potravin a energií. Hromadné vycházky chlapců v talárech sice mohly budit úsměšky u některých obyvatel města, ale vesměs se uznávala vysoká vzdělávací kvalita instituce. A pokud vezmeme v potaz psychologické profily ředitelů školy první republiky, včetně tehdejších osobností v čele

---

⁴ Je příznačné, že ke spojení několika katolických odborů došlo v roce 1908 v Kroměříži. Orel tak má jádro svého vzniku právě v tomto městě

⁵ Období let 1918–1919 bylo spíše charakteristické spory uvnitř katolické církve, jejímž výsledkem byl vznik národní církve, později husitské. Ta má kořeny právě v Kroměříži a je spojena s knězem Malým, později O. Gorazdem, biskupem pravoslavné církve.

olomouckého ordinariátu, lze se domnívat, že uznávaná kvalita výuky Beni stála nad politickou příslušností a obě zúčastněné strany spolu vycházely bez větších problémů.

Beňa byl totiž výborným učitelem, již v roce 1900 mu bylo uděleno zvláštní pochvalné uznání za jeho pedagogickou činnost.⁶ I ve škole deklaroval svoje vlastenectví, velmi rád se odíval do slovanského kroje, nosil vyšivanou košili a čamaru.⁷ Tělocvik nebyl v době monarchie a první republiky žádným podceňovaným předmětem, spíše naopak. Vyučující dobře věděli, že pomáhá udržovat řád a kázeň a učí žáky disciplíně. Pedagogická soustava tohoto období nejenom v českých zemích zdůrazňovala rovnováhu mezi tělesným a duchovním růstem a vývojem dětí. Proto se tělesný rozvoj žactva na arcibiskupském gymnáziu velmi pozorně sledoval, měřily se váhové a růstové přírůstky chlapců a také se jim pravidelně kontroloval stav zraku. Souviselo to se snadností, s jakou mladí lidé té doby podléhali respiračním chorobám často s fatálními následky. Ve škole, která navíc nebyla dokonale vytápěná, a koexistoval zde velký počet chlapců na relativně malém prostoru, bylo nutné věnovat otužování a tělesné zdatnosti náležitou pozornost. Nezanedbatelný byl i postřeh vyučujících, že v tělesné výchově se bujnost mladých chovanců dobře uplatní, aby mohli ve „vážných“ hodinách soustředěně studovat. Součástí tělesné výchovy v době Rakouska-Uherska byl i šerm a nácvik střelby z pistole, v době ohrožení ČSR nacismem pak tělocvik získal i branný charakter. Velmi se dbalo na různá cvičení, soutěže a pravidelné zdravotní vycházky. Studenti této doby nachodili určitě o mnoho více kilometrů než dnešní děti. Beňa dbal na aplikování sokolské tělovýchovné soustavy. Vedení školy nic nenamítalo, protože jiná lepší metoda jak rozvíjet tělesnou zdatnost chlapců prostě neexistovala. Cvičily se prostná, pěstovala atletika a silové cvičení, používalo se tělocvičné náradí. Míčové hry se nijak zvlášť nepropagovaly, fotbal byl dlouhou dobu vedením školy přímo zakázán. O tomto byl podán velmi zajímavý nepřímý důkaz v nedávné době. V rekonstrukčním období 2015–2020 byla mimo jiné opravována tělocvična Arcibiskupského gymnázia. Při té příležitosti byly obnaženy zdi až na stav z doby vzniku této místnosti. K velkému překvapení všech přítomných bylo odhaleno obložení, které tvořily glazované dlaždice, lidově zvané „kachlíky“. Určitě si umíme představit, co by s tímto obložení provedly kožené míče, používané v době začátku 20. století. A proto nebyly míčové hry povolovány, a pokud, tak potajmu a mimo zdi budovy školy. Avšak je dobré podotknout, že fotbal byl přezírán profesorstvem starší generace nejenom v církevním semináři. Obecně bylo jeho postavení podobné, jako mají dnes videohry. Fotbal byl považován za ztrátu času a peněz, za sport surový, který vede k odhalování nejnižších pudů člověka. Není divu, že nenašel milost ani v očích tehdejšího vedení školy, ani profesora a Sokola Beni.

Přes dvacet let působil také jako kronikář a jednatel Muzejní a knihovnické jednoty⁸ a v letech 1906–1908 byl také jednatelem hudebního spolku Moravan. Profesor Beňa byl

---

⁶ SokA Kroměříž, výnos České zemské školní rady z r. 1900, osobní spis A. Beni

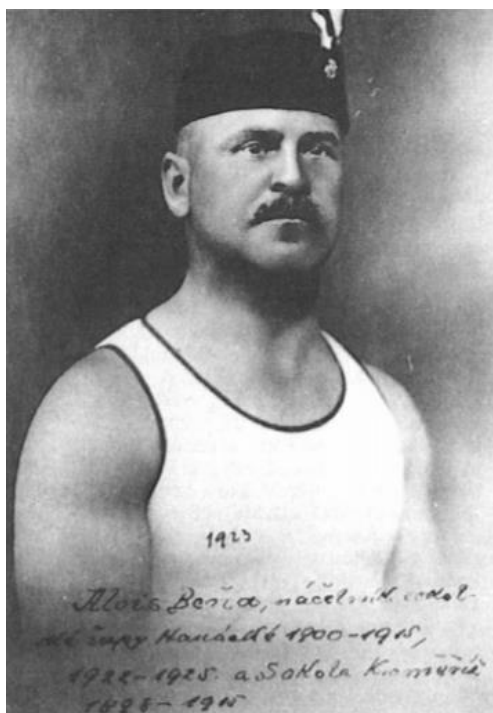
⁷ Druh pánského kabátu, který manifestoval příslušnost ke slovanství. Jeho původ je v Polsku.

⁸ V letech 1900–1921

úspěšným skladatelem a zanechal po sobě celou řadu hudebních děl. Komponoval tělocvičné skladby pro mateřské školy, národní školy i sokolské jednoty. Mnohé vyšly tiskem, například *Pomlázka*, *Tanec Beduínů* a *Hry se zpěvem I, II a III díl*. Jeho práce *Skupiny a Zvyky a obyčeje na Kroměřížsku* zůstaly v rukopise, stejně tak rozsáhlé práce z let 1906–1940 nebo zajímavé *Obyčeje lidu hanáckého na Kroměřížsku a ostatní Hané*. Zanechal po sobě různá národopisná vyprávění a 138 moravských pověstí a legend, vesměs sepsaných svérázným hanáckým dialektem. V archivu města Kroměříže jsou uloženy rukopisy a notové záznamy dnes již neznámých Beňových skladeb. Pro uspořádání pozůstalosti udělali mnohé zejména vnuci – Miroslav Butula a PhDr. Iva Butulová-Vlčková. Část pozůstalosti se našla také při rekonstrukci střechy rodného domu v roce 1992 a čeká na zpracování.⁹

Jeho celoživotní láskou byl ale Sokol. Vynikal zde jako cvičenec i cvičitel na všech družích nástrojů i v prostných, ale sám také aktivně psal a přispíval do mnoha časopisů. Redigoval tělovýchovnou část časopisu *Tyrš*, přispíval do *Hané*, *českomoravské Moravy*, *Věstníku sokolského* a dalších periodik.

Umírá náhle v roce 1942 na srdeční příhodu v době, kdy byli gestapem houfně zatýkáni členové Sokola a známí vlastenci. Je nepochybné, že i jeho by zatčení neminulo. Profesor Beňa, ač externí učitel, patří k významným členům profesorského sboru arcibiskupského gymnázia. Je pochován na kroměřížském hřbitově.

Beňa s dcerou Věkoslavou a synem Miroslavem v srpnu 1917 a Beňa jako náčelník sokolské župy Hanácké z roku 1923

Zdroj: http://files.zupahanacka.webnode.cz/200000717-7f34e812a8/Nap%C5%99i%20se!_9.pdf, archiv M. Butuly, vnuka A. Beni

⁹ Některé práce jsou obtížně čitelné, protože Beňa psal poznámky těsnopisem, používaným do roku 1918. Nový těsnopis je již jiný a značně se od staré formy liší

II. Tomáš KAMRÁDEK

Příběh kněze Tomáše Kamrádka je příběhem pruského exulanta, bojovníka proti germanizmu, intelektuála, duchovního a dobrého člověka. Narodil se 2. září 1846 ve Velkých Hošticích, obci na Opavsku ve Slezsku. Vyrůstal v česky mluvícím a cítícím prostředí, přestože jeho rodný kraj patřil do pruského záboru.

staraopava.cz

Velké Hoštice v roce 1936

Zdroj: http://www.fotohistorie.cz/Moravskoslezsky/Opava/Velke_Hostice/Default.aspx

Ještě jako středoškolský student byl povolán k pruské armádě, aby bojoval proti Francii. Mladý, dospívající chlapec byl vystaven všem hrůzám prusko-francouzské války. Na frontě onemocněl tyfem, ze kterého se léčil ve vojenských nemocnicích několik měsíců. Trvalým problémem, který si přinesl z vojny, byla artritida. Ta jej trápila po celý život. Po návratu z války začal studovat bohosloví a roku 1873 byl vysvěcen na kněze. Svoji dráhu začíná jako kooperátor v Hlučíně. Tak zahajuje svoji cestu duchovního pastýře, ale přicházejí také první střety s oficiální státní mocí. Kamrádek je typizován jako tzv. pruský exulant. Pro lepší pochopení musíme uvést kratičký, ale nezbytný exkurz do historie národnostních bojů v oblasti Hlučínska.

Žena v hlučínském kroji

Zdroj: archiv autora

Hlučínsko bylo v roce 1742 v rámci mírových jednání rakousko-pruských válek odtrženo od českých zemí. Stalo se nejjižnější výspou pruského záboru ve Slezsku. Zůstalo zde početné obyvatelstvo slovanského původu, ale soužití s německým etnikem zanechalo hluboké stopy v kultuře a myšlení zdejších Čechů (tzv. Moravců). Kraj to byl a zůstal chudý, protože nedostatek pracovních příležitostí nutil jak Němce, tak Čechy hledat pracovní příležitosti ve vnitrozemí pruského království. Hlučínsko se celkem ochotně podrobilo systému osvícené absolutistické monarchie, který panoval v Prusku. Toto pruské uspořádání ale nebralo žádné ohledy na předchozí poměry a způsobilo v řadě oblastí zásadní změny. „Na obsazeném území byla zavedena pruská správa, která měla vojenský charakter. [...] Bylo odstraněno české úřadování a nahrazeno německým. [...] Docházelo k omezování osobních svobod. [...] Docházelo i k omezování pohybu mimo zemi a stěhování se ze země.“ [Plaček 2000:9] Situace byla komplikována i v náboženské oblasti. V Prusku bylo většinové protestantské náboženství a pruští vojenští vládci viděli v olomouckém arcibiskupství paradoxně nástroj habsburského odboje proti nim. Ač o to olomoučtí arcibiskupové nijak výrazně neusilovali, stali se pro pruskou státní moc nežádoucím prvkem a jako takoví byli z Hlučínska vytlačováni. Nová hranice po záboru Hlučínska totiž nerespektovala ani diecézní hranice a tak byl obvod hlučínského děkanátu svévolně změněn. Nic nepomohly protesty olomouckého ordinariátu u císařského dvora. A protože téměř celý soukromý a společenský život se tehdy odehrával podle scénáře katolické církve, přinesly tyto změny zásah do původních tradic obzvláště silně. Olomoučtí arcibiskupové nesměli vykonávat vizitaci nad děkanstvími v celém Horním Slezsku. Prvním, kdo navštívil Hlučínsko, byl až arcibiskup Theodor Kohn a to v roce 1894.

Změny nastaly i po jazykové stránce, v převážné části Hlučínska se mluvilo moravsky, ale po záboru nastala germanizace a proces odnárodnování trval více jak 180 let. „Celá mocenská řídicí a informační síť byla založena na základech německého jazyka.“ [Plaček 2000]¹⁰ Germanizace slavila úspěchy, mnozí obyvatelé Hlučínska o Čechách, žijících v Rakousku pohrdlivě říkali, že jsou „císařáky“. Celkem příznivé postavení „Moravců“ v rámci Pruska se radikálně změnilo po pruských vítězstvích v prusko-rakouské válce 1866 a prusko-francouzské válce v letech 1870–1871. Prusko bylo vítěz a kancléř Bismarck zahájil otevřený boj proti opozičním silám v zemi a zvláště pak proti katolické církvi. [Myška 1995]¹¹ Tak s nástupem císařství byla zahájena poslední etapa germanizace Hlučínska. Díky velké fluktuaci obyvatelstva za prací do vnitřního Pruska se rychle vytrácelo vědomí dřívější pospolitosti s českým prostředím. Lidé se považovali za poddané pruského krále a německého císaře. Přesto moravský jazyk z prostoru této germanizované oblasti nezmizel, ale byl používán zřídka a vlastenců, kteří by hájili kontinuitu s českým prostorem, bylo málo.¹² Moravský jazyk se udržel z části v kostelích, méně ve školách a mezi prostým, málo vzdělaným lidem.

Ve světle tohoto historického exkurzu je pochopitelné, proč se Kamrádek stal v očích pruských úřadů brzo nepohodlným. Národní buditel, používající důsledně moravský jazyk se ocitl pod policejním dohledem a nakonec byl soudně vypovězen celkem ze tří okresů: ratibořského, hlubického a kozelského. Poté, co odmítl rodný kraj opustit, byl za hranice vyvezen za asistence policie. V této těžké chvíli se mladého kněze ujal farář Ječníněk v Plesné. Nějakou dobu pobýval na jeho faře, ale známého buřiče a bojovníka proti germanizačnímu tlaku v jeho rodném kraji nechtěl nikdo přijmout ani v Rakousku-Uhersku.¹³ Stal se typickým vyděděncem z vlastní země, obětí Bismarckova tlaku proti církvi. Baron Kettenburg z Oldenburku¹⁴ jej chtěl přijmout za svého zámeckého kaplana, ale i z této příležitosti sešlo. Tomáš Kamrádek ve svých vzpomínkách uváděl i pracovní nabídku ze Španělska, ale svoji zemi nakonec neopustil.

V těžké chvíli nabídl pomocnou ruku olomoucký arcibiskup Fürstenberg, který v roce 1883 povolává Kamrádka do Kroměříže jako studijního prefekta. Ze strany olomouckého arcibiskupa se jednalo o políček do tváře pruskému establishmentu, když buřiče a rebelanta udělal vychovatelem mladého kněžského dorostu. „Moravci“ totiž odcházeli na studia do kroměřížského „malého semináře“ v takové míře, že jim to bylo nakonec pruskými úřady v době Bismarckova proticírkevního tažení zakázáno. V Kroměříži coby pomocný učitel

---

¹⁰ Plaček, V.: Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742–1960. Kravaře 2000.

¹¹ Myška, M.: Historie Hlučínska. Kozmice 1995.

¹² Od roku 1920 je Hlučínsko opět součástí českého Slezska, specifická kultura zde trvá ovšem dodnes. Obyvatelé zdejší oblasti jsou často označováni volně jako „Prajzové“.

¹³ Pro pobyt v zemi musel získat u některé z obcí domovské právo. A to mu z různých, vesměs politických důvodů nebylo opakovaně uděleno.

¹⁴ Oldenburgové jsou severoněmecký šlechtický rod, významnými osobnostmi rodu jsou králové Dánska a Norska a členové britské královské rodiny. Kettenburgové ovšem pocházeli z dolního Saska a tam měl Kamrádek pravděpodobně nastoupit svůj úřad kaplana.

vyučuje předměty, které bylo naléhavě potřeba pokrýt a také češtinu. Nevíme, jaké vztahy měl s ostatními profesory, zejména německé národnosti. Memoáry nebo osobní pozůstalosti z této doby se nedochovaly. Vzpomínky studentů jsou z pochopitelných důvodů skoupé. Osobnost učitele nebyla v této době natolik důležitá jako dnes. Student se podřizoval daným idejím, v tomto případě především kázni, pořádku a disciplíně a učitel byl ten, kdo tyto ideje prezentoval bez ohledu na svou osobní povahu. Tomáš Kamrádek zde prožil čtyři klidné a plodné roky až do roku 1887. Vedle svého úvazku psal do různých periodik, vesměs oceňované náboženské rozpravy a výklady katechismu. Jeho působení coby učitele a vychovatele se dnes jeví spíše jako východisko z hmotné nouze. I když jeho angažmá v Kroměříži z hlediska pedagogické historie školy bylo spíše epizodní, není v této době ve sboru mnoho zapálených a exponovaných národovců. Arcibiskup Fürstenberg na něj však nezapomněl. Jakmile Bismarckovo pronásledování církve povolilo, povolal jej arcibiskup na exponovanější místo. Roku 1887 byl ustanoven farářem v Dolním Benešově. Z rozhodnutí arcibiskupa se tak vrací tam, odkud byl násilně vypuzen, na Hlučínsko. Tento krok olomouckého ordinariátu je zajímavý. Svědčí o určité urputnosti arcibiskupa a snaze prosadit si svá práva v exponované, zpruštělé diecézi. Kamrádek se tak stal ne příliš významným, ale přece jen nástrojem vysoké politiky. Postavení olomouckého arcibiskupa nebylo v evropské politice rozhodně bez významu. Naopak, hlava moravské církve byla politicky velice důležitá, již proto, že Morava zaujímala střízlivější a smířlivější stanovisko vůči habsburskému domu než česká část země. Jeho postavení v zemi bylo natolik autoritativní (konec konců byl roku 1879 jmenován kardinálem), že s ním musela počítat i pruská diplomacie. V mnohém ohledu postupoval souhlasně s pražským arcibiskupem Bedřichem Schwarzenbergem, který byl jeho bratranec a který měl velkou zásluhu na tom, že se v katolické církvi nešířili antisemitské vášně tolik, jako v sekularizované společnosti.

Roku 1893 byl ustanoven děkanem hlučínského obvodu. V této době se zabývá myšlenkou, která je dokladem jeho národního cítění. Hodlal založit periodikum, které by bylo prostorem, ve kterém dojde smíření moravský i německý jazyk. Klíčovým momentem bylo, že pro svoji myšlenku získal podporu německých kněží. A tak na faře v Kobeřicích bylo podepsáno devíti Moravany a čtyřmi Němci svolání s rozhodnutím vydávat „noviny pro moravský lid.“ Celý název byl „*Katolické noviny: pro lid moravský v Pruském Slezsku: jediné v moravské řeči vycházející noviny v Německu*“.¹⁵ Kamarádek byl sice vlastenec, ale ne nacionalista. Naopak, celou svoji literární práci v Katolických novinách přispíval ke smíření české a německé církve a právě v jednotné církvi viděl možnost stmelujícího elementu pro rozvaděné národy. Bylo toho zapotřebí – právě v roce 1893 nedopadly volby na Hlučínsku dobře pro národní neshodnost katolických voličů – Čechů, Němců a Poláků. Kamrádek usiloval o svornost katolíků v této oblasti a podařilo se mu dosáhnout úspěchu.

To bylo zaznamenáno i jeho představenými. Arcibiskup Theodor Kohn 1894 navštěvuje Hlučínsko jako první arcibiskup od roku 1841. Tomu také odpovídaly slavnosti a proslovy,

---

¹⁵ Urbišová, J.: Slezský sborník – Acta silesiaca Opava. Slezský ústav SZM 103, č. 3 [2005], s. 204–230.

kterými byl místním obyvatelstvem uvítán. Jeho cesta byla zároveň vizitační a dobře zde poznal osobnost děkana Kamrádka. Proto jej hned následujícího roku překládá na faru do Velkých Petrovic, které byly prakticky poněmčené. Bojuje zde nelehký boj, často plný kontroverzních střetů s německými farníky. Ti se moravskému vlastenci jen neradi podřizovali, zejména proto, že byl velmi důsledný v používání rodné řeči v bohoslužbě. Často docházelo v kostele i mimo něj ke střetům a názorovým sporům, především s petrovickým nadučitelem-organistou, který se stal vůdcem německé skupiny nespokojených farníků. Kamrádek popisoval peripetie svého národního boje ve „svých“ Katolických novinách, kam pravidelně přispíval. Stěžoval si, že *„někteří páni rektori jsou zvyklí ze školy jen němectví šířiti, někdy dostanou za förderung der deutschen sprache nějakou stovku od vlády, anebo aspoň pochvalu...“* Jeho národní zápas v této době nemohl samozřejmě slavit vítězství. Německý jazyk byl v této oblasti pevně ukotvený, ale Kamrádek se vždy snažil o určitý přesah. Z jeho působení a jednání lze vyčíst, že cestu národního uvědomění viděl především ve smíru etnik, moravského i německého. Jeho odkaz v ručně psaných zápiscích neztrácí platnost ani dnes: *„V lidu našem chceme zachovati jen onu starou hlubokou zbožnost našich předků.“* V předvečer války roku 1914 se vzdává děkanského úřadu a odchází v 68 letech na zasloužený odpočinek. Ještě se dožil slavného okamžiku, kdy se Hlučínsko z větší části vrátilo do těla nově vzniklé Československé republiky. Zemřel 15. června 1922.